

---

AGNETA KRUSE

## Ekonomiska och politiska risker i pensionssystem en gång till

### Svar till Leif Widén

Det reformerade pensionssystemet innehåller flera fördelar – och några skavan-ker. Den helt överskuggande fördelen är att vi lämnar ett omöjligt, ohållbart system för ett möjligt system.

I min ledare i *Ekonomisk Debatt* nr 7. 1997 reflekterar jag över ekonomiska och politiska risker med offentliga pensions-system. Jag menar att kombinationen av fördelningssystem och fonderat system i det reformerade systemet är en god till-lämpning av det gamla rådet ”att inte lägga alla ägg i samma korg”, d v s leder till en minskning av de ekonomiska riskerna. Vidare menar jag att kopplingen mellan förmåner och avgifter minskar kostnader-na genom minskade skatteklarar men också att den minskar vissa politiska risker genom att öka genomskinligheten i syste-met.

De ekonomiska riskerna avser avkastningen på gjorda inbetalningar. Pensions-system är mycket långsiktiga; en individs inbetalningar i 20-30-årsåldern faller ut i form av pension kanske 50, ja upp till 70 år senare. Den förväntade avkastningen får naturligtvis stor betydelse. Generellt gäller att i ett fördelningssystem bestäms avkastningen av tillväxten i lönesumman, medan den i ett fonderat system bestäms av avkastningen på kapitalmarknaden. I min ledare behandlar jag inte vad som be-stämmer lönesummans tillväxt eller dess

komponenter befolkningsutveckling och produktivitetsutveckling. Inte heller be-handlar jag hur olika kombinationer av placeringar på kapitalmarknaden kan tänkas påverka avkastningen, något som Leif Widén tycks sakna. Min poäng är, att pe-rioder med högre tillväxt än ränta (kapi-talavkastning) växlar med perioder där det omvända gäller. Oavsett val av system riskerar man därför att periodvis ha en lägre avkastning än med det alternativa systemet. Det finns risker oavsett system och det reformerade pensionssystemet minskar dessa risker avsevärt jämfört med dagens system.

I ledaren framför jag också några fun-deringar kring hur dåtidens utredare och politiker kan ha resonerat när de införde ett renodlat fördelningssystem. Leif Widén finner mina exempel ”osannolika” och påpekar att den vanligaste förklaring-en, både här och utomlands är ”...att poli-tikerna frestades av att kunna erbjuda väl-jarna pensioner genast, utan någon smärt-sam sparpriod”. Naturligtvis, och jag är tacksam för detta påpekande. Det har va-rit så självklart och behandlats så många gånger, bland annat av mig, att jag helt enkelt förbisåg att det kunde behöva näm-nas igen.<sup>1</sup> Det jag ville lyfta fram med mina exempel (Ungerns sönderbombade

*Fil dr AGNETA KRUSE är universitetslektor i nationalekonomi vid Lunds universitet och forskar om pensionssystemets effekter.*

---

<sup>1</sup> Dock, till mitt försvar kan kanske anföras att redan på nästa sida står: ”Den generation som beslutar sig för att införa ett fördelningssys-tem är alltid vinnare; de kan konsumera både från sitt tidigare pensionssparande och från de förmåner, som de yrkesverksammas inbetal-ningar ger.”

pensionsfonder, den tyska hyperinflationen) och såg som viktigt att påpeka var att det finns risker, att det även fanns risker förr och att inte ens staten kan garantera en given avkastning. Det var alltså inte tänkt att läsas så bokstavligt, utan mera tänkt som exempel på vad som historiskt faktiskt har raserat pensionssystem. Historien upprepar sig inte, men viss lärdom kan vi dra. En sådan lärdom är kanske den typ av riskspridning som vi ser i det reformerade pensionssystemet.

Enligt Leif Widén nämner jag "...en enda vinst med vårt nya ATP-system: att förmånerna kopplas till inbetalningarna, de sk raka rören". Det är ett märkligt påstående när jag ägnar så mycket utrymme åt vinsten med riskspridning genom kombinationen fördelningssystem och fonderat system. Det finns naturligtvis även andra vinster, som Leif Widén så riktigt påpekar. Jag vill inte alls göra anspråk på att i en ledare ha levererat något som kan liknas vid en fullständig lista på fördelar. En fylligare diskussion finns i Kruse [1997] och i Kruse & Ståhlberg [1992].

Kombinationen av fördelningssystem och fonderat system minskar även den politiska risk, som jag påpekar är den främsta med ett helt fonderat system, nämligen att "någon annan" generation ska gripa chansen och vara först vid införandet av ett fördelningssystem. Leif Widén gör ett felslut när han hävdar att den risken inte finns kvar "när ett obligatoriskt fonderat system väl är ikraft". Detta är en missuppfattning; ju mer uppbyggt det fonderade systemet är, desto större vinst kan initialgenerationen tillskansa sig genom övergång till ett fördelningssystem.

Låt mig avsluta med att påpeka det olyckliga i att kalla det reformerade systemet för "vårt nya ATP-system". Det nya pensionssystemet liknar inte alls ATP-systemet; det är ett helt nytt system, som principiellt ligger nära det vi skulle rekommendera utifrån nationalekonomisk teori. I Nationalekonomiska Föreningens

förhandlingar, 1998-02-04 (refereras i ett kommande nummer av *Ekonomisk Debatt*) framgår detta liksom de skavanter, som finns i det nya systemet.

## Referenser

- Kruse, A, [1997], "Pension systems and reforms in Sweden" In Augusztinovics, M. "Pension systems and Reforms in Britain, Hungary, Italy, Poland, Sweden". Final report, European Commission's Phare ACE Programme 1995. Reprint nr 236/97, Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet.
- Kruse, A & Ståhlberg, A-C, [1992], "Pensionerna i framtiden", *Ekonomisk Debatt*, årg 20, nr 4, s 269–278.